

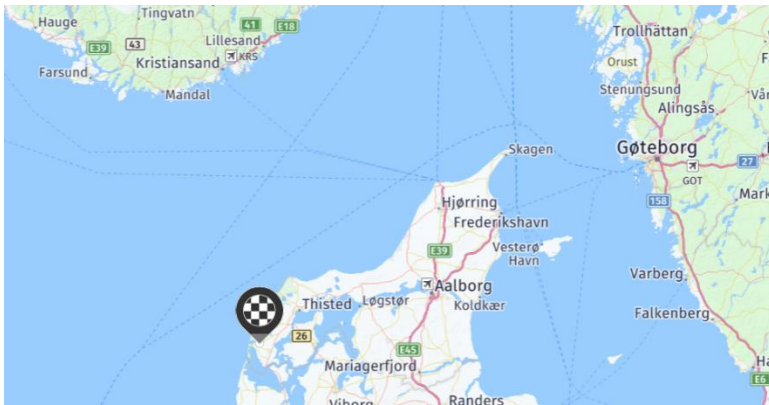
Naturtur til Thy i Nordjylland, Danmark juni 2019

For medlemmer af Nordisk Kulturlandskabsforbund

Tidspunkt: Pinse. Torsdag den 6. juni kl. ca. 14 til søndag den 9. juni kl. ca. 15.

Emner: Natur, blomster, Nationalpark, naturgenopretning mv.

Bosted: 'Morup Mølle' i dobbelt-/enkeltværelser.

3 x overnatninger, 3 x middage, 3 x madpakke. Drikkevarer ej inkluderet. Egne drikkevarer kan medbringes frit til aftensmad og på værelser. Kørsel i egen bil.

Kursuspris ca. 3.500 DKR/4.100 DKR.

Program:

Torsdag: Vejlerne (fugle, botanik og naturgenopretning)

Fredag: Nationalpark nordlig Thy: forstrand, (hele klitserien, kystskrænter, sure søer mv.)

Lørdag: Nationalpark sydlig Thy: LIFE Rigkilde (artsrige rigkær), kystskrænter, strand med artsrige strandvolde.

Søndag: Tørvedannelse og bekæmpelse af det invasive nåletræ, Alm Bjerg-Fyr (*Pinus mugo s.l.*) i grønklit og på hede.

Max 25 deltagere efter først til mølle, dog fordelt på nordiske lande.

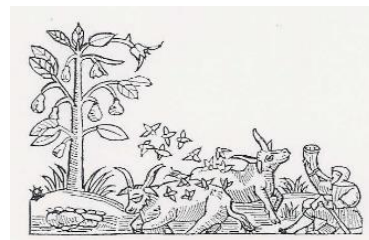
Medlemmer af NKF har førte prioritet. Tilmelding fra 1. september 2018 og inden **1. dec.** 2018 til A.B. Hald annabodil.hald@gmail.com Depositum 2.000 DKR/2.600NOK/2.800SKR/270Euro betales senest 15. dec. 2018 til nationale NKF konti. Se her: <http://kulturlandskab.org/bliv-medlem/>

Særlige arter: Skotsk Lostilk (*Ligusticum scoticum*), Klit-Snerle (*Calystegia soldanella*), Strand-Hornskulpe/ Strandvalmue (*Glaucium flavum*), Klit-Natlys (*Oenothera ammophila*), (Klit-Fladbælg (*Lathyrus japonicus ssp. maritimus var. acutifolius*), Thy-Gøgeurt (*Dactylorhiza majalis ssp. calcifugiens*), Vellugtende Agermåne (*Agrimonia procera*) samt Strandkål (*Crambe maritima*).

Se udvidet program nedenfor.

Turledere:

Flemming Thorning-Lund og Anna Bodil Hald

Program og udvidet omtale af lokaliteter og eksterne guider

Tematur: Natur og landskab i Thy, Nordjylland, Danmark, juni 2019

Tidspunkt: Torsdag den 6. juni. Mødested kl. 14 ved Naturrum Vejlerne, Bygholmvejlevej 640, 9690 Fjerritslev. Afslutning: Søndag den 9. juni kl. ca. 15 ved Stenbjerg, Kystvejen 47, 7700 Thisted.

Vi skal se på: Botanik, naturtyper, naturgenopretning/-pleje, fugle/andre dyr ud over naturoplevelser i Hanherred og Thy. Der lægges desuden vægt på genopretning i LIFE Rigkær (et LIFE projekt) samt natur og landskab i og uden for Nationalpark Thy

Transport: Finder sted i egne biler. Det foreslås, at vi på ekskursionsdagene fredag og lørdag laver samkørsel for at undgå trængsel på de mange smalle veje, vi vil færdes på.

Bostedet: Morup Mølle nær Bedsted. Kursus ejendommen ligger i naturskønne omgivelser nær landsbyen Bedsted i det sydlige Thy. Ejendommens værelser af virkelig god kvalitet og afstanden til hav og fjord kort.

Adresse: Morup Møllevej 71, 7755 Bedsted, Thy. Telefon: 96 88 70 22. Ingen hjemmeside.

Eksterne guider: Vi har 7 lokale guider/gæstelærere, alle med en tilknytning til biologi og landskab, herunder Nationalpark Thy og Thisted Kommune.

De enkelte tures sværhedsgrad: Vær opmærksom på, at landskaberne, vi vil færdes i, veksler mellem fugtige områder (kær, moser) og mere tørre (forstrande, hele klitserien). Desuden færdes vi på kystskrænter. Steder, der stiller krav til solidt fodtøj. Med mindre, vil 'løber ind i' perioder med regn, er solide vandrestøvler OK. Hav for en sikkerheds skyld gummistøvler med. Vandreturen lørdag formiddag vil være på 4-5 kilometer i samlet længde, men da vi anvender hele formiddagen dertil, vil det på ingen måde føles strabadserende.

Program oversigt (udvidet programomtale og eksterne guider, se nedenfor under: 'Udvidet programomtale'):

Torsdag den 6. juni:

Kl. 14: Samling i Vejlerne vest for Fjerritslev. **Mødested:** Naturrum Vejlerne, Bygholmvejlevej 640, 9690 Fjerritslev. Vi starter med hilse på hinanden til frugt og kager. Egne drikkevarer forventes medbragt.

Formidling fra Fugleskjulet med udsigt ud over Danmarks vigtigste strandenge for ynglende vandfugle. Derefter besøges Han Vejskjulet, der ligger ind til Danmarks største sammenhængende rørskov. Vandretur på spang i rørskov. Husk kikkert.

Efter besøgene køres via Frøstrup, Østerild og Thisted til bostedet 'Morup Mølle' til den ventende aftensmad. Indkvartering og derefter spisning (varm mad med kaffe) kl. ca. 20.

Aftensmaden bliver denne og øvrige aftener bragt til 'Morup Mølle' fra det nærliggende 'Agger Badehotel', som er kendt for veltillavet mad.

Fredag den 7. juni:

Efter morgenmad og smøring af madpakke, tager vi hul på dagens program, som går til den nordligste del af landskabet Thy.

NB: Kaffe/vand til te og teposer medbringes af den enkelte i medbragt termokande. Der er kaffe/te-poser samt kogeapparat på alle værelser til fri afbenyttelse under hele opholdet.

Vi indleder dagens række af besøg i et klitområde nord for Klitmøller Hanstholm Vildtreservat), hvor der i de seneste år ('EU LIFE Redcoha-projektet') er gennemført omfattende bekæmpelse af Rynket Rose (*Rosa rugosa*) ved bortgravning af hektarstore grønklitområder i dette område og adskillige andre steder langs Den Jyske Vestkyst. Denne bekæmpelse vil blive fortsat i de kommende år ved gentagen fjernelse af genvækst. Den yderst sjældne Strand-Snerle (*Calystegia soldanella*) har hér en af sine største forekomster i landet.

Strandsnerle (*Calystegia soldanella*)

Thy-Gøgeurt (*Dactylorhiza majalis subsp. calcifugiens*)

Dagens program indeholder desuden besøg på den nordvendte kyst øst for Hanstholm (Febberstedslugten), hvor de eksponerede kystskrænter byder på en rig flora og hvorfra der er betagende udsyn ud over et af Thys mest storslåede kystlandskaber.

Wullum Sø aflægges et besøg, hvor vi bl.a. ser på området's fattigkær vegetation med den endemiske Thy Gøgeurt (*Dactylorhiza majalis subsp. calcifugiens*) voksende nær puder af tørvemos (*Sphagnum ssp.*) og ind til en ekstremfattigkær art som Tranebær (*Vaccinium oxycoccus*).

Er vi heldige, kan vi dertil opleve flyvende Hedepletvinge (*Euphydryas aurinia*), der i dette område har en sikker forekomst i det vestlige Thy.

Thy Nationalpark, der strækker sig fra Hanstholm i nord og hele vejen ubrudt til sydspidsen af Agger Tange, besøges flere steder. Vi besøger herunder området's lille formidlingssted/midlertidige informationscenter ved Stenbjerg Landingsplads.

Frokosten og senere kaffen indtages i det fri undervejs. Til kaffen serveres der kager.

Hjemkomst kl. ca. 19. Aftensmaden serveres kl. 20. Derefter aftenkaffe (laver vi selv) og aftenhygge.

Projektleder Lars Christian Adrados, projektleder, LIFE Riggær, deltager i spisningen for senere under kaffen at fortælle lidt om 'LIFE Riggær projektet' – der er et af landets mest interessante 'EU LIFE projekter' - alene i kraft af sit betydelige indhold af sjælden og truet dansk natur.

Lørdag den 8. juni:

Morgenmad kl. 7.30. Samme procedure som dagen forinden. Vi smører selv vores madpakke og laver kaffe/te på værelserne. Kager medbringes af arrangørerne.

Dagens program byder på adskillige lokaliteter på den sydlige del af Thy halvøen.

Fra kl. 9 til 12 ser vi nærmere på Dover Kil området med besøg i to kærområder, der til sammen rummer en særdeles rig flora med en lang række sjældne arter. Vi parkerer ved en af områdets mest betydende lodsejere og vandrer derfra med hyppige stop og med god tid til at nyde og opleve.

Dover Kil. Riggær med Sump-Hullæbe, Kær-Mangeløv og Smalbladet Kæruld (*Epipactis palustris*, *Thelypteris palustris*, *Eriophorum angustifolium*).

Kobberø ved Kirk Vig. Hornskulpe (*Glaucium flavum*).

Frokosten indtager vi ved Den Gamle Købmandsgård ved Dover Odde (her findes muligheder for aftrædning). Stedet har en rig forhistorie.

Efter frokosten fortsætter vi til Kobberø Strand. Den spredte bebyggelse 'Kobberø', består overvejende af en samling spredtliggende gårde ud til Krik Vig, hvor stejlskrænterne 'falder' brat ned imod stranden og vigen. Strandvegetationen er ekstrem interessant med mange sjældne arter. Vi parkerer ved det gamle Toldhus og vandrer ad markvejen ned ad skrænten. Botanisering på skrænterne. Eftermiddagskaffe indtages på skrænterne hvis der er godt vejr. Vi botaniserer på en-flere af områdets stejlskrænter, der afgræsses med kreaturer.

Medbragt kaffe/te på termokande, som vi hver især laver på værelserne forinden afgang, nydes i eftermiddagens løb – kager medbringes af arrangørerne.

Hjemkomst til 'Morup Mølle' kl. ca. 18. Aftensmad/Afslutningsmiddag kl. 19. Aftenkaffe og aftenhygge (bemærk, at vi spiser en time tidligere denne sidste aften).

Søndag den 9. juni: Forinden afgang fra bostedet skal vi checke ud. Afgang straks efter morgenmad. Igen smører vi selv madpakker og brygger kaffe/te til medbragt termokande.

Formiddagens program starter kl. 10 vest for den nordlige del af Ovesø, hvor Nedergårdsvej 'går' fra Kystvejen. Her besøger vi gamle klitplantager, anlagt på heder og i grønklit, hvor Alm. Bjerg-Fyr (*Pinus mugo* s.l.) blev plantet fra sent i det 18. århundrede som en vital del af sandflugtsbekæmpelsen. Der demonstreres, hvordan naturpleje af disse ældgamle delvist tilgroede heder finder sted i dag. Desuden undersøger vi, hvordan jordbundsændringer ved podsolering har fundet sted i hedeområderne gennem meget lang tid.

Frokosten indtages et sted undervejs ved 13-14-tiden. Den medbragte kaffe/te ligeledes, og igen serveres der kager hertil.

Naturturen afsluttes ved 15-tiden ved Stenbjerg, Stenbjerg, Kystvejen 47, 7700 Thisted, hvorefter deltagerne i egne biler begiver sig til ventende færges, nye oplevelser i området eller kører hjem.

Udvidet programomtale med omtale af eksterne guider, som beriger os de enkelte dage. Desuden omtales flere plante- og fuglearter samt deres habitater grundigere i dette afsnit.

Torsdag den 6. juni:

Biolog **Poul Hald-Mortensen** tager imod ved Vejlerne og introducerer os til et af Danmarks vigtigste og største sammenhængende vådlandskaber, Vejlerne.

Fra fugleskjulet, der ligger ud til landevejen vest for Fjerritslev (se den angivne mødestedsadresse nævnt ovenfor) vil vi kunne se flere hundrede Grågås (*Anser anser*) med gæslinger og vadefugle som Vibe (*Vanellus vanellus*), Stor Kobbersneppe (*Limosa limosa*) og Rødben (*Tringa totanus*). Desuden mulighed for Sølvhøjre (*Ardea alba*), Trane og Havørn.

Fra Han Vejskjulet, som ligger dybt bortgemt i den vidtstrakte rørskov, er der mulighed for at se/høre arter som: Skægmejsse (*Panurus biarmicus*) (talrig), Rørdrum (*Botaurus stellaris*), Vandrikse (*Rallus aquaticus*) og Rørhøg (*Circus aeruginosus*). Vandreturen, der fører os igennem dele af rørskoven, er i sig selv en meget storartet oplevelse.

Fredag den 7. juni:

Tidligere klitplantør ved Naturstyrelsen i Thy og projektleder i Nationalpark Thy, **Ib Nord Nielsen**, er gennemgående guide/turmedansvarlig i hele dagsforløbet. Projektleder og naturforvalter **Anna Worm**, ansat ved Nationalpark Thy, vil ligeledes deltage i dagsforløbet.

Anna Worm fortæller kort om forløbet forud for tilblivelsen af Nationalpark Thy og hvordan parken forvaltes og formidles med dets rige indhold af forskelligartede habitater/levesteder.

På turen ser vi ud over Strand-Snerle (*Calystegia soldanella*), der er knyttet til grønklit og stenet forstrand, Skotsk Lostilk (*Ligusticum scoticum*) samt en meget lang række af karakterarter fra såvel forstrand og grønklit som de bagvedliggende kystheder. Bekæmpelse af Rynket Rose (*Rosa Rugosa*) vil indgå i flere sammenhænge. Bl.a. ser vi, hvordan flere års afdækning med plastikmembran (Vangså) har gode resultater til følge.

Eksempel på artsliste fra et område, hvor *Rosa rugosa* blev fjernet med biorotor, der er udviklet til at behandle jorden i 30 centimeters dybde: Rynket Rose, Hjælme, Rød Svingel, Strand-Snerle, Muse-Vikke, Sand-Star, Alm. Syre, Klit-Stedmoderblomst, Klit-Fladbælg og Gul Snerre (*Ammophila arenaria*, *Festuca rubra* s.l., *Calystegia soldanella*, *Vicea cracca*, *Carex arenaria*, *Rumex acetosa*, *Viola curtesii*, *Lathyrus japonicus* ssp. *Japonicus* var. *acutifolius*). Supplerende arter uden for bekæmpelsesområdet: Alm. Engelsød, Alm. Røllike, Alm. Pimpinelle, Lancetbladet Vejbred, Strand-Engelskgræs (*Polypodium vulgare*, *Achillea millefolium*, *Pimpinella saxifraga* ssp. *saxifraga*, *Plantago lanceolata*, *Armeria maritima* ssp. *maritima*).

Lørdag den 8. juni:

Dagens gæstelærere er begge ansat ved Thisted Kommune med tjenestested i Hurup i det sydlige Thy: biologerne **Marie Paarup Thomsen** og **Mathilde Boesen**.

De guider os igennem rigkær ved (Dover Kil, Brokær), Kystskrænter ved Kirk Vig (Kobberø strand) og Boddum Bakker.

Dover Kil:

Dover Kil, Brokær og Boddum Bakker er en del af et sjældent nordvestjysk kulturlandskab. Området er en gammel tunneldal, der engang skabte et smalt sund mellem Skibsted fjord og Næs Sund og samtidig gjorde Boddum til en ø. I dag er hele området hævet havbund og en landskabelig grænse mellem Sydthy og halvøen Boddum.

Brokær er et enestående og unikt naturområde i kraft af sine store og sammenhængende eng- og moseområder i tilknytning til både nordvest-vendte og sydøst-vendte overdrevsskrænter. Især er størrelsen og kvaliteten af rigkær og kildevæld helt særligt for området. Området har været fredet siden 1946. I dag findes en botanik og landskabelig fredning fra 1991, hvor adgang dog kræver ejertiladelse.

Dele af rigkær- og kildevældsområderne afgræsses i sammenhæng med overdrevsskrænterne. Derudover foretages en årlig slåning af tagrør i de områder, der skal besøges. Naturplejen er en udfordring og rigkær og kildevæld er konstant truet af indtrængende pil (*Salix*-arter).

Kystskrænterne ved Krik Vig – Kobberø strand:

Kobberø strand er en del af en godt 8,5 km lang kyststrækning fra Helligsøe i syd til Krik i nord. Strækningen består af store sammenhængende stenstrande og kystskrænter med overdrev og mindre trykvandspåvirkede områder.

De ler- og klakrige vestvendte kystskrænter har en rig flora, der ved forsommertide prydes af mange meget interessante blomsterplanter. Her træffes bl.a.: Kornet Stenbræk, arter af slægten kodriver, ikke mindre end tre arter af Løvefod samt den sjældne urt, Vellugtende Agermåne (*Saxifraga granulata*, *Primula* sp., *Alchemilla* sp., *Agrimonia procera*).

Krik Vig har, som det øvrige Limfjordsområde mod vest, i tidligere perioder været afskærmet fra Vesterhavet, ved tilsanding/omlejring af sand.

I 1825 medførte to stormfloder et gennembrud i Agger Tange og dermed en mere permanent åbning ud mod Vesterhavet. Åbningen sandede dog til i løbet af de næste årtier. I 1864 forårsagede en stormflod ved Thyborøn den åbning, der skabte grundlaget for udformningen af den nutidige Krik Vig og den øvrige vestligste del af Limfjorden.

Forstrandens stenede strandvolde byder på en ekstrem interessant flora, der bl.a. indeholder store bestande af den meget sjældne Strandvalmue/Hornskulpe (*Glaucium flavum*) på sin måske fornemste vokseplads i Danmark, samt Klit-Natlys og Strandkål (*Oenothera ammophila*, *Crambe maritima*). Hertil kommer yderligere en række af den stenede strands karakterarter. Yderst ses tykke lag af Alm. Ålegræs/Alm. Bændeltang (*Zostera marina*) som har rige forekomster i vigens lave vand, der takket være forbindelsen ud til havet mellem Thyborøn og Agger Tange har samme saltholdighed som oceanet udenfor.

Søndag den 9. juni:

Arealforvalter/klitplantør ved Naturstyrelsen Thy, **Henrik Christensen**, tager imod og demonstrerer, hvordan de ældgamle fyrrebeplantninger af først og fremmest Alm. Bjergfyr (*Pinus mugo* s.l.), hvis selvsåede efterkommere stammer fra 1800-tallets tilplantning, er under sammenbrud. Henrik Kristensen viser endvidere, hvordan der udføres omfattende natur-/landskabspleje med det formål at 'revitalisere' den urte- og dværgbuskvegetation, der stadig forekommer mange steder i landskabet.

Klit-Natlys (*Oenothera ammophila*)

Kort over de omtalte lokaliteter og Bostedet.

